

Atf: Uçar, U. (2023). Ulus-Devlet Modernleşmesinin Taşraya Yansıması: Ağrı İlçe Halkevi Teşkilatları., *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12, 100-111

Citation: Uçar, U. (2023). The Reflection Of Nation-State Modernization On The Rural: Ağrı District People's Houses Organization, *Vankulu Journal of Social Studies*, 12, 100-111

Araştırma Makalesi / Research Article

Uğur UÇAR*

* Öğr. Gör. Dr. Bayburt Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, Bayburt/Türkiye.
Lect. Dr., Bayburt University, Common Courses Department, Bayburt/Türkiye
E-mail: ugarucar@bayburt.edu.tr ORCID: 0000-0002-4409-2627

Ulus-Devlet Modernleşmesinin Taşraya Yansıması: Ağrı İlçe Halkevi Teşkilatları¹
The Reflection Of Nation-State Modernization On The Rural: Ağrı District People's Houses Organization

Öz

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni devlet anlayışı çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmayı amaçlamıştı. Modern devlet yapısına ulaşmak için öncelikle halkın bu alana dahil edilmesi gerekliydi. Bunun için çeşitli adımlar atılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet rejiminin yerleşmesinde, gerçekleştirilen inkılapların toplumun büyük kesimleri tarafından kabul görmesinde ve ülkenin sosyal ve kültürel alanlarda belirlenen hedeflere ulaşmasında Halkevleri önemli rol oynamıştır. Bu kurumların açılmasında dönemin siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmeleri etkili olmuştur. Halkevleri, gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra çeşitli ülkelerin halk eğitimi uygulamaları da dikkate alınarak 19 Şubat 1932 tarihinde resmi olarak kurulmuştur. Halkla bütünleşmeyi sağlamak amacıyla Eleşkirt, Tutak ve Doğubayazıt'ta Halkevleri açılmıştır. Bu çalışmada, Cumhuriyet Dönemi'nin yaygın eğitim kurumu olan Halkevlerinin Ağrı'daki ilçe Halkevi teşkilatları ve faaliyetleri ele alınmaktadır. Bu kurumlar, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan inkılapları ilçelerin her bölgesine yayma ve halkın bunları benimsemesine yönelik faaliyetler gerçekleştirmiştir. İlçe Halkevi teşkilatları özellikle bölgenin kültürel ve coğrafi koşullarına uygun çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ağrı ilçe Halkevlerinde, halka Türkçe okuma yazma öğrenmeleri için kurslar açılmış, halkın kültürel olarak kaynaşması için spor ve temsil şubeleri tarafından organizasyonlar yapılmıştır. Yakın köylere geziler düzenlenmiş, yoksul olan hastalara ilaçlar dağıtılmış, köy gezilerinde halka günlük işler, ziraat ve hayvan bakımı, üretimin artması hakkında konferans verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Modernleşme, Cumhuriyet Dönemi, Ağrı Halkevleri.

Abstract

With the proclamation of the Republic, the new understanding of the state aimed to reach the level of modern civilizations. In order to achieve the modern structure, it was necessary to first involve the people in this area. Various steps have been taken for this. People's house played an important role in the establishment of the republican regime, in the acceptance of the reforms carried out by large segments of the society and in the achievement of the goals set in the social and cultural fields of the country. The political, economic, cultural and social developments of the period were effective in the opening of these institutions. The people's houses were officially established on February 19, 1932 by taking into account the public education practices of various countries after the necessary researches were carried out. In order to ensure integration with the people, community centers were opened in Eleşkirt, Tutak and Doğubayazıt. In this study, the organizations and activities of the people's houses in Ağrı district are discussed, which are the common-public education institutions of the republican period. These institutions carried out activities aimed at spreading the reforms made during the republican period to every region of the district and for the people to adopt them. District people's houses organizations have carried out studies especially in accordance with the cultural and geographical conditions of the region. In Ağrı district community centers, courses were opened for the people to learn Turkish literacy and organizations were organized by sports and representation branches for the cultural integration of the people. Trips were organized to nearby villages, medicines were distributed to the poor patients and conferences were given to the people on daily chores agriculture and animal care and increasing production.

Keywords: People's Houses, Modernization, Republic Period, Ağrı People's Houses

¹ Bu çalışma Uğur UÇAR'ın 2016 yılında ele aldığı "Ağrı Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)" adlı Yüksek Lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Giriş

İstiklal Savaşı'nın kazanılmasından sonra aydınlanma düşüncesi ışığında ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için batılılaşma çalışmaları doğrultusunda yeni bir modernleşme düşüncesi benimsenmiştir. Bu anlayış, modernleşme bağlamında millî kimlik süreciyle bağdaşmış ve özellikle şehirlerde yeni yapılaşmaların ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Anadolu'nun neredeyse her yerinde kurulan Halkevleri (Olgun, 2019, s. 5), modernleşme isteğinin en somut örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle Halkevleri yeni yönetim uygulamasıyla birlikte şehir merkezlerinde modernleşme projesinin bir aracı olarak hayata geçirilmiştir (Ahmad, 2014, s. 90).

Halkevleri, Cumhuriyet rejiminin benimsenmesiyle birlikte gerçekleştirilen bir modernleşme hareketidir. Cumhuriyet modernleşmesi toplumun tamamına ve bütün kitlelerine yönelik politikalar hayata geçirmiştir (Sertel, 2013, s. 207). Niyazi Berkes, bu bağlamda Türk modernleşmesini çağdaşlaşma kavramıyla açıklamaktadır. Yazar, çağdaşlaşmayı sekülerizm² terimiyle eşanlamlı olarak kullanmaktadır (Berkes, 2002, s. 17-20). Bütün çağdaşlaşma süreci, bir öncüye ihtiyaç duyduğu gibi bir örgüt de bu açıdan önem arz etmektedir. Bir örgüt olmadan toplumu denetlemek, yönlendirmek, sistemin tüm toplum tarafından benimsenmesini sağlamak oldukça güçtür. Halkevleri, inkılâpları topluma aktarmada önemli bir görevi yerine getirmiştir (Kili, 1983, s. 166-168). Adı geçen örgütler, yapılan reform ve çağdaşlaşma faaliyetlerini halka ulaştırmak, modern teknikleri yaymak, laik ve halktan yana bir tutum aşılamayı amaç edinmiştir. Buradaki en önemli amaç ise halk ile aydınlar arasında ideolojik birlik oluşturmaktır (Zürcher, 2010, s. 287).

Toplumun modern kimliğe kavuşması için İnkılâpçılık, Halkçılık ve Laiklik önemli bir yere sahiptir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kültür politikalarının temelinde yer alan bu ilkeler, Cumhuriyet rejiminin millîliği ve çağdaşlığına katkı sağlamıştır (Tekinsoy, 2022, s. 49-51). Halkevleri aracılığıyla Atatürk ilkelerinden ulusçuluk ön plana çıkararak batı medeniyetinin gerekliliği ön plana çıkmıştır (Zeyrek, 2006, s. 66). Toplum ile yeni rejim arasında deyim yerindeyse organik bir bağ olan bu kültür kurumları, milyonlarca kişiyi çatısı altında toplayarak halkın milli değerler etrafında birleşmesini sağlamıştır (Arıkan, 1999, s. 267-268). Kısa bir süre zarfında amacına uygun olarak memleketin her yerinde başlayan Halkevleri, Cumhuriyet ilkelerinin halk tarafından benimsenmesine ve bu yönde yaşantının oluşmasına önemli katkılar sunmuştur (Uluskan, 2010, s. 14). Bundan dolayı Halkevleri faaliyet gösterdikleri 1932-1951 yılları arasında toplumsal ve kültürel kalkınmanın mihenk taşı olarak kabul edilmektedir.

1. Halkevlerinin Kuruluşu ve Amaçları

Halkevlerinin kuruluşuna kadar olan sürede halkın eğitilmesi ve Cumhuriyet rejiminin halka anlatılması konusunda Türk Ocakları³ önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Adı geçen örgüt, Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)³'nin bir kültür kolu olarak faaliyetlerini gerçekleştirenken, 1930 yılında Cumhuriyet rejiminin doğal bir gereği olarak çok partili hayata geçiş denemelerinden beklenen sonucun alınmaması ve menemen olayı gibi siyasi gelişmelerin de dolaylı etkisiyle Türk Ocakları kapatılmıştır (Karadağ, 1998, s. 135). Bu gelişmelerle birlikte halkın Cumhuriyet rejimi öncülüğünde modernleşmeyi benimsemesi, gerçekleştirilecek olan inkılâpların halk tabanına yayılması, halkın sosyal-kültürel gelişimini sağlaması için yeni bir eğitim ve kültür kurumuna ihtiyaç duyulmuştur (Lewis, 1993, s. 379).

² Sekülerizm, laikleşme olgusunun aksine din-devlet ayrışması sorunu değil, kutsallık atfedilen örf ve adetlerin çatısı altında devam ettirilen realizmden uzak davranışların terk edilmesi sorunudur. Başka bir deyişle laikleşme, hayatın her alanında gerçekleşen sekülerleşmenin göstergelerinden sadece biridir. Böylece modernleşme yıllardır süregelen, kendi sınırlarını oluşturmuş ve kurallar karşısında dönemin şartlarına uyan olarak kurum ve kuralların yenileşme sürecidir. Bu yönde gerçekçi bir değişimin gerçekleşmesiyle birlikte modernleşme amaç olmaktan çıkmakta ve yaşam biçimine dönüşmektedir. Halkevleri bu modernleşme sürecinin önemli bir parçasıdır. Detaylı bilgi için bkz. Orçun Girgin, "Türk Modernleşmesini Kavramsal Olarak Çözümlemeye Yönelik Bir Tartışma", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 64, 2020, s. 230.

³ Adı geçen kurum milliyetçilik esaslarından özellikle Türkçülük ideali etrafında toplanan Askeri Tıbbiye öğrencilerinin girişimi ve dönemin önde gelenlerinin desteğiyle 20 Haziran 1911 tarihinde kurulmuştur. Türk Ocakları ilk faaliyet yıllarında hem sosyo-kültürel hem de milliyetçilik düşüncesinin halk tarafından benimsenmesi konusunda başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu kurumlar Cumhuriyet rejiminin benimsenmesiyle birlikte yeni rejimin ilkelerinin halka benimsetilmesi ve modernleşmenin öneminin vurgulanmasında önemli rol oynamıştır. CHF'nin 1927 yılındaki kongresinde partiye bağlanan Türk Ocakları, bu tarihten sonra CHF'nin bir kültür şubesi olarak faaliyetlerini yürütmüştür. 1931 yılındaki CHF kongresinde ise Halkevleri kurulması kararının alınmasıyla birlikte kuruluş görevini tamamlayarak kapatılmış ve görevini Halkevlerine devretmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Sarıncay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötügen Yayınları, İstanbul 2005, s. 263-270.

Halk-devlet, aydın-halk arasındaki bütünleşmenin sağlanması, halkın inkılâp ilkeleri doğrultusunda yetiştirilmesi, Türk inkılâbının millet tarafından benimsenmesi ve yayılması, dönemin mevcut müesseseleri tarafından gerçekleştirilemediği için yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur (Toksoy, 2007, s. 26-27). Devlet yönetiminde tek söz sahibi olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin görüşüne göre Türk milletinin niteliklerine uyacak yollardan hareketle resmi öğretim dışında kalan unsurların halkın eğitimi ile yükseltilmesi gerekiyordu (Karaömerlioğlu, 1998, s. 67-70). Bunun için de milletin sosyal ve kültürel hayatının, CHP'nin kendi içinden kurulacak cumhuriyet rejimine ve partiye bağlı, partinin bir kolu olarak çalışacak tüm yurda yayılmış yeni ve milli bir örgüt ile gerçekleştirmeye karar verilmiştir (Taşdemir, 2009, s. 53). Halkı eğitmek, inkılâplar ve milli değerler çerçevesinde onu yetiştirmek amacıyla oluşturulan kurumların ismi Halkevleri olmuştur (Yeşilkaya, 1999, s. 14-17). Bu kurumlar, örgün eğitim ile birlikte bunun dışında kalan halk kitlelerini cumhuriyetin gerekleri doğrultusunda eğitime zorunluluğu üzerine kurulmasına karar verilen kültür yuvalarıdır (Özer, 2011, s. 252-253).

Halkevlerinin kuruluşunda dönemin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelerinin büyük etkisi olmuştur (Kardaş, 2014, s. 413-414). Bu etkiler aynı zamanda bu kuruluşların felsefesini ve kuruluş amaçlarını da büyük ölçüde şekillendirmiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte yeni bir Anayasa hazırlanmış, toplumsal hayata ilişkin köklü değişiklikler yapılmış ve bu surette yeni rejimin büyük ölçüde şekillenmesi sağlanmıştır. Başka bir ifade ile Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün inkılâpçı hareketinin kurumsallaşma dönemi önemli ölçüde tamamlanmıştır. Bundan sonraki süreçte ise cumhuriyet ideolojisi doğrultusunda yeni ve modern bir toplum oluşturmak için uygulama aşamasına geçmenin zamanı gelmişti. İşte bu uygulama aşamasının en önemli aracı ise Halkevleri olmuştur (Türkmen, 2013, s. 61).

Halkevleri, 1924 Anayasası'nın altı ilkesinden biri olan Halkçılık ilkesini bünyesinde barındırmaktadır. Karpat'a göre bu kurumun amaçları, Anadolu'daki halka milli kültürü aşılayarak halkı çağdaş Türk kültürü etrafında birleştirmek, halk ile aydınlar arasındaki uçurumu kapatmak ve cumhuriyet rejiminin ilkelerini halka anlatmaktır. Bu kurumlar yeni rejimin halka ulaştırılmasını sağlayan araçlardır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Halkevleri vasıtasıyla ülkenin kültürel ve ulusal kimliğini keşfetmek istemiştir. Bu amaçlar doğrultusunda deyim yerindeyse bir folklor araştırma programı başlatılmıştır. Halkevleri hareketi, birçok amacı olan bir modernleşme ve özgürleşme hareketi olarak görülmektedir. Bu hareket, yeni bir yönetici entelektüel grubun ortaya çıkışını ve iktidara gelişini, planlı olarak tutum ve düşünce yapısının değişimi için imkân oluşturmuştur (Karpat, 1963, s. 55).

Halkçılık ilkesinin bir gereği olarak kurulan Halkevleri (Çeçen, 2018, s. 103), tek parti döneminde cumhuriyet ideolojisinin en önemli ve en yaygın eğitim ve kültür kurumu olma özelliğine sahiptir (Oral, 2002, s. 499). Bahse konu olan kuruluşlar aynı zamanda inkılâp hareketlerinin en yaygın kitle örgütüdür (Ünal, 1940, s. 387). Bu örgüt aracılığıyla halkın sınıfsız bir şekilde kaynaşması amaçlanmıştır. Halkevleri, sosyal sınıflar arasında karşılıklı dayanışmaya önem vererek halk arasında ortak bir ruhun ve karakterin oluşması hedeflenmiştir (Baltacıoğlu, 1950, s. 41). Bu kültür yuvaları inkılâp hareketlerine sadık ve milli birliğe sahip bir toplum yapısının oluşmasını benimsemiştir (Köprülü, 1940, s. 432). Halkevlerinin cumhuriyet rejimi ve onun getirdiklerinin geniş halk kitlelerine yayılması için bir propaganda aracı olduğunu söylemek mümkündür (CHP Halkevleri 1940, 1940, s. 4). Özetle; Halkevleri Türk inkılâbını, ülkenin büyük kesimini oluşturan köylü genç kesim başta olmak üzere büyük halk kitlelerine benimsetmeyi hedef olarak belirlemiştir (Çavdar, 2008, s. 350).

CHP yurtiçinde inkılâp ve sosyal ilerleme hamlelerinin ve hareketlerinin sürekliliğini sağlamak ve geliştirmek için Halkevlerini kurmuştur. Çağdaş uygarlık seviyesine yönelik atılımların gerçekleşebilmesi için Halkevleri hayata geçirilmiştir. Tüm yurtda örgütlü kültür kurumları olarak yaygınlaşma amacı taşıyan Halkevleri, bu amacı gerçekleştirebilmek için Anadolu'nun her yerine yayılmıştır. Bu kurumlar halkın düşüncelerinin ve faaliyetlerinin merkezi olduğu nispetinde kuruluş amacına daha fazla yaklaşmış olacaktır. Bu doğrultuda idareciler tarafından Halkevlerine gereken önem verilmiş, halkın bu kültür yuvalarına bağlılığını sağlamak için çok yönlü faaliyetler hayata geçirilmiştir (CHP Halkevleri-Halkodaları, 1932-1942, 1943, s. 3).

Cumhuriyet ideolojisinin halk tarafından tanınması ve benimsenmesi için kurulan Halkevlerinin tanımına değinmek yerinde olacaktır. Halkevleri Yönetmeliği'nin birinci maddesine göre Halkevlerinin tanımı: "Halkevi, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir" şeklinde kayıtlarda geçmektedir (C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 5). Bu tanımlamalar ışığında özetlemek gerekirse Halkevleri, inkılapları memleketin her noktasına ulaştırın, Cumhuriyet rejimini benimsemiş Türk aydınlarının toplanarak dayanışma halinde olduğu, Türk inkılaplarının uygulama alanı bulduğu bir kurumdur (Obuz, 2015, s. 499-500).

Halkevleri, ülkemizin genel kültür hayatının ilerletilmesi için büyük beklentilerle 19 Şubat 1932 tarihinde kurulmuştur. Öncelikle Ankara merkez olmak üzere 14 ilde Halkevleri açılmıştır. Diğer illerde ise zamanla bu kurumların faaliyete başlayacağına karar verilmiştir. Yeni Halkevi açılacak olan illere Halkevleri Talimatnamesinin gönderildiği ve Halkevinin açılışında dikkate alınacak esasların bildirildiği yazıda; Halkevinin şubeler taksimatını yapmadan önce açılış merasimine daha fazla önem verilmesine dikkat çekilmektedir. Açılış merasiminden⁴ bir hafta önce kentin yetişkin unsurları Halkevi salonuna davet edilerek halka Halkevleri genel maksadı ve talimatname özeti hakkında bilgi verilmesi faydalı görülmüştür. Görkemli bir açılış merasimi ile halkın bu kuruma olan ilgilerinin artırılması üzerinde durulmaktadır. Yine aynı belgede Halkevinin açılmasından kısa bir süre sonra da idare heyetinin belirlenmesine değinilmektedir (BCA 490-1-0-0/3-12-3).

Bununla beraber, hazırlanan açılış programı ile şubelerin ve idare heyetinin oluşturulması faaliyetlerinin bölgenin kültürel özelliklerine ve yaşayışlarına göre hazırlanması da idare heyetine bırakılmıştır. Açılış merasimi ile şubeler ve idare heyeti seçimlerinin aynı gün olmamasına dikkat edilmelidir. Çünkü evrak kayıt işlemlerinin açılış programını gölgede bırakmamasına özen gösterilmelidir. Yine açılış programıyla ilgili olarak yerel gazetenin olmadığı kentlerde duvar ilanlarıyla Halkevi açılışından halkın haberdar olması için duvar ilanları ile mümkün olan diğer her türlü araçların etkin kullanılması da önem arz etmektedir. Açılışla birlikte bölgenin imkânlarına göre kurulacak olan şubelerin yetenek, uzmanlık ve isteklerine göre herkesin tercih edebileceği faaliyet sahasına göre şubelerin açılmasına dikkat çekilmektedir. Üyeler istediği şubeye kayıt olabilecek ve hiçbir tesir altında kalmadan özgür iradeleriyle seçim yapabileceklerdir. Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere bahse konu olan kültür kurumlarının açılışı ve sonraki süreci için önceden planlanan program çerçevesinde hareket edilerek bu kurumlara önem verilmiştir (BCA 490-1-0-0/2-9-1).

2. Ağrı'daki İlçe Halkevi Teşkilatları (1938-1951)

Halkevlerinin kuruluşunda temelde iki ana unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki ve en önemlisi; gerçekleştirilecek olan inkılapların halk tabanına yayılması ve halkı bu yeni rejim hakkında bilgilendirmek, ikincisi ise Türk milletini çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak için halkın sosyal, kültürel ve siyasi anlamda bilgi sahibi olmasını sağlamaktır (Erdal, 2014, s. 17). CHP, Halkevleri aracılığıyla Türkiye'nin her noktasına ulaşma imkânı elde etmiş ve amaçladığı köklü değişim sürecinde bu kurumlardan yararlanmıştı. Bu amaçla Halkevlerinin teşkilatlandığı kentlerden biri de Ağrı idi (Aydın, 2018, s. 1484-1485). Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin 7 Şubat 1934 tarihinde vilayetlere gönderdiği belgede, Halkevlerinin kuruluş yıl dönümünde açılacak olanların 23 Şubat 1934 tarihinde faaliyete geçeceği belirtilmiştir. 11 Şubat 1934 tarihli belgede ise ilk defa açılacak olan 24 Halkevi listesinde Ağrı Halkevi de bulunmaktadır. Fakat o dönemde Ağrı (Karaköse), Bayazıt iline bağlı olduğu için faaliyete başlayacak olan Halkevi ismi Bayazıt olarak kayıtlara geçmektedir (Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin Fırka Teşkilâtına Umumî Tebligatından Halkevlerini Alâkadar Eden Kısım, 1934, s. 10-11). Merkez Halkevi açıldıktan sonra ilçelerde de bu kültür yuvaları yayılmıştır. İlk olarak Eleşkirt'te 1938 yılında, daha sonra 1939 yılında Tutak'ta, son olarak da 1941 yılında Doğubayazıt'ta Halkevi açılmıştır (Tunç, 2018, s. 198-200).

⁴ Halkevlerinin açılış programında okunan şiiirden bir dördlük: bugün sizden hoşnuduz ey Gazi nesilleri, medeniyet safında en yüksek en ileri, bu çetin parolayı tekrarladıkça sizler, geçmiş asırlar gibi saygı ve sevgi gizler, gelecek asırlarda büyük Türk milletine, Türk olana mukadder aynı vazife yine, insaniyet örneği medeniyet rehberi, yolunuz açık olsun ey gazi nesilleri. Türk insanlık uğruna akın eden kan eden, Türkün medeniyeti insanı insan eden, Türkün güneşleriyle dünya ufku ağardı, Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardır. Detaylı bilgi için ayrıca bkz. BCA, 490-1-0-0/2-9-1.

2.1. Eleşkirt Halkevi

1938 yılı Ağrı Halkevi faaliyet raporunda Halkevleri yıl dönümü kutlamalarının Ağrı'da Eleşkirt Halkevi'nin açılışı ile yapılacağı belirtilmiştir. 20 Şubat Pazar günü Ağrı Halkevi Başkanı Burhanettin Teker'in başkanlığında Halkevi üyelerinden kadın-erkek 50 aydın vatandaş Eleşkirt ilçesine gelmiştir. Önce Eleşkirt Kaymakamı Cevdet Bey, yeni binanın halkın yardımı ile yapıldığını, hangi amaç için açılacağı ve Eleşkirt çevresinde yapacağı faaliyetleri anlatmıştır. Bunun akabinde memurlardan bir genç Halkevinin açılışını anlatan bir şiir okumuştur. Daha sonra Vali Burhanettin Teker, Halkevinin gayesi, gençliğin yetiştirilmesi ve halkın cumhuriyet ve demokratik idarenin gerekliliğine göre aydınlatılması üzerine etkin bir konuşma yapmış ve kurdeleyi keserek açılışı gerçekleştirmiştir (BCA 490-1-0-0/951-686-2).

Halkevinde, halka ve konuklara çay, şeker ve sigara ikram edilmiştir. Aynı gün ilçe elektrik ile aydınlatılmıştır. Halkevi'nde açılış programı daha önceden düzenlenmiş ve gelenler için yerler önceden belirlenmiştir. Saat 19:00'da Halkevinde müsamere başlamış, Ağrı Halkevi temsil şubesi tarafından "Himmetin Oğlu" adlı piyes başarılı bir şekilde temsil edilmiştir. Sonrasında Halkevlerinin açılış yıldönümü ve gayesi hakkında birkaç söz söylenmiş ve Eleşkirtli gençler tarafından eğitimsel bir komedi oynanmıştır (BCA 490-1-0-0/951-686-2).

Halkevi, belediyeye ait bir salonda faaliyetlerini sürdürmüştür. Salon için belediyeye kira verilmemektedir (BCA 490-1-0-0/994-842-2). Halkevi Başkanı, hükümet doktoru Zeki Arslan'ın Sungurlu'ya tayininden sonra, 1 Nisan 1939 tarihinde Halkevi başkanlığına Ahmet Faruk Savcı getirilmiştir (BCA 490-1-0-0/994-842-2). Daha sonra gezici başöğretmen olan Necati oral Halkevi Başkanı olmuştur. 1940 yılı mayıs ayından itibaren Halkevi başkanlığına yeniden Ahmet Faruk Savcı getirilmiştir (BCA 490-1-0-0/932-624-1). 1941 yılı İdare Heyeti şu şekildedir: Halkevi Başkanı: İlkokul Başöğretmeni Ahmet Faruk Savcı, Spor Şubesi Başkanı: İbrahim Karasu, Temsil Şubesi Başkanı: Necati Ural, Sosyal Yardım Şubesi Başkanı: Ahmet Tekin, Köycülük Şubesi Başkanı: Şükrü Kökbakan'dır. Bu idare heyeti 1941 yılına kadar çalışmaları birlikte yürütmüştür. Teftiş raporlarından anlaşıldığı üzere, Eleşkirt Halkevi idaresi bölgede faaliyet gösteren diğer Halkevlerine nispeten en etkin çalışan ev olmuştur (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

1941 yılı teftiş raporlarında Eleşkirt Halkevi, son iki yıldan beri halkı çatısı altında toplamış ve halka faydalı olacak çalışmalar yapmıştır. Başlangıçta Halkevine ilgi göstermeyen memurların gönülleri fethedilmiş ve Halkevi çalışmalarına katılımları sağlanmıştır. Gerçek manada bir halk okulu haline gelmesi için hiçbir çalışmadan geri kalınmamıştır. Halkevinin en etkin çalışan kolu köycülük şubesidir. Bu şube sosyal yardım şubesi ile birleşerek, faaliyetlerini daha da artırmış ve yakın köylere geziler düzenlemiş, yoksul olan hastalara ilaçlar dağıtmış ve köyün muhtarlarına acil durumlarda kullanılması için ilaç, tentürdiyot ve pamuk gibi sıhhi malzemeler vermiştir. Şubenin azaları asker ailelerinin mektup ve dilekçelerini yazmıştır. Köycülük şubesi halkın resmi işlerini de takip etmiştir. Köy gezilerinde halka, günlük işler, ziraat ve hayvan bakımı, üretimin artması hakkında konuşmalar yapmıştır (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

Spor şubesi de köycülük şubesi kadar yoğun çalışmıştır. Bu şube; futbol, voleybol, çeşitli sporlar ve atletizm ile meşgul olmuş ve önemli faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmalara örnek vermek gerekirse şube iki futbol takımı oluşturmuş, futbol yarışmaları düzenlemiştir. Halktan özellikle gençlerin spora merakını artırmış ve bölgede disiplinli çalışmaya dair güzel bir örnek olmuştur. Ayrıca bir futbol sahası yapmış, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle burada halka çeşitli spor gösterileri düzenleyerek halkın ilgisini çekmiştir. Gerçekleştirilen bu faaliyetler ile halkın kaynaşması sağlanarak kültürel birlik oluşturulmuştur (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

Sosyal yardım şubesi de diğer şubelerden geri kalmamak için plânlı çalışmalar yapmıştır. Köycülük şubesi ile birlikte çalışmalar yapmış ve ihtiyaç sahiplerine maddi desteklerde bulunmuştur. Merkezde konferansların düzenlenmesi, halk dershanelerinin açılması ve bazı milli bayramların programlarının hazırlanması gibi işleri başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu, Hava Kurumu ve Kızılay gibi hayır kuruluşları ile koordineli bir şekilde çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

Temsil şubesi çalışmalarını halka ulaştırmak ve bir kültür yayma vazifesi amacıyla çalışmalar yapmışsa da piyeslerde rol alacak kadın aza ve yardımcı bulamadığı için 1941 yılı içinde ancak iki adet gösteri düzenleyebilmiştir. Bu yüzden şube istenilen düzeyde faaliyetlerini gerçekleştirme imkânı elde edememiştir. Ancak şube çalışmaları kesintiye uğramamış, ilkokulun yardımıyla zaman zaman müsamereler vermiş ve sosyal yardım şubesi ile işbirliği yaparak çeşitli vesileler, milli günler ve törenler münasebetiyle verilecek konferansları düzenlemiş, imkânlar dahilinde başarılı çalışmalar yapmıştır. Radyo yayını ve temsillerini dinletmek suretiyle, halkın müzik ve temsil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır (BCA 490-1-0-0/994-842-2). Bütün bu çalışmalar Halkevi Başkanının ve kendisiyle uyum içinde olan şube başkanlarının gayretleri sayesinde başarılı işler gerçekleştirilmiştir.

15 Eylül 1941 tarihi itibarıyla Halkevinin kayıtları dikkate alındığında, aza kayıt defteri düzenli olarak tutulmuş ve biri kadın olmak üzere 101 üye kayıt edilmiştir. Kütüphane giriş defteri düzenli bir şekilde tutulmuştur. Deftere, 344 adet kitap kayıt edilmiştir. Kitaplar gayet güzel bir şekilde tasnif edilmiş ve fişleri düzenli bir şekilde oluşturulmuştur. Dönemin şartları dikkate alındığında küçük bir ilçe olmasına rağmen halkın kültürlenerek modern bir seviyeye ulaşması için çalışmalara ağırlık verilmiştir. Şöyle ki Halkevine ait kütüphanede yukarıda belirtilen kitap sayısının olması bunun en büyük göstergesidir (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

Eleşkirt Halkevi çalışmaları halk üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Ancak, 1942 yılında Halkevi Başkanının ve diğer azaların cepheye gitmesi çalışmaların yavaşlamasına neden olmuştur. Halkevinde bulunan radyonun halkın ilgisini çekmekte önemli bir rolü bulunmaktadır. Radyonun çalışmaması, müsamerelerin yapılmaması ve gösterilerin düzenlenmemesi Halkevine olan ilgiyi azaltmıştır. Temsil şubesi sadece “İstiklal” adlı temsili düzenleyebilmiştir. Spor ve köycülük şubelerinin 1942 yılında kayda değer çalışması bulunmamaktadır. Sosyal yardım şubesinin doktor olan bir üyesi bazı hastaları muayene etmiş, bunlardan ihtiyacı olanlara Halkevi tarafından ilaçları verilmiştir. İhtiyaç sahiplerine yiyecek yardımı yapılmıştır. Mahalli belediye ile işbirliği yapılarak merkezde ve yakın köylerde düşkün olan halka belediyeye ait buğday, arpa ve mısırlardan 25 ton kadarının düşük fiyata temin edilmesi sağlanmıştır. Sıtma hastalarına ilaçları tedarik edilmiş, asker ailelerinin mektupları bu şube üyeleri tarafından yazılmıştır. Yine resmi dairelerde işleri olanların dilekçelerinin yazılması ve işlerin takip edilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Askerlere kışlık eşya toplanması gibi faaliyetler yine bu şube tarafından yapılmıştır. Halkevi idare heyeti resmi günler ve milli bayramlar dolayısıyla konferanslar düzenlemiştir. Örnek verecek olursak, Montrö, Lozan ve 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle düzenlediği konferanslarda bu günlerin önemi üzerinde durulmuştur (BCA 490-1-0-0/994-842-2). 6/4/1941 tarihinde Nazım Öztürk tarafından “Bugünkü Dünya Vaziyeti Karşısında Türkiye” konulu konferans verilmiştir (BCA 490-1-0-0/1007-885-2). Görüldüğü üzere imkânlar nispetinde halk güncel gelişmelerden haberdar edilmiştir.

Uzun süren kış mevsiminden dolayı, kayak yapılması için uygun şartların oluşması ile birlikte bölgede bulunan halkın özellikle gençlerin kayağa ilgisi bulunmaktadır. Ancak, kayak malzemelerinin olmayışı halkın isteklerinin gerçekleşmesini zor duruma sokmaktadır. Halkevinin yaptığı yazışmalardan anlaşılacağı üzere merkezden kayak malzemeleri istenilmiştir. 1943 yılı sonunda 10 adet kayak ve 10 adet kayak ayakkabısı gönderilmiştir (BCA 490-1-0-0/1120-85-2.).

1946 yılı piyes repertuarında Eleşkirt Halkevi kütüphanesinde, Çakır Ali, Mahcuplar, Alev, Para Delisi, Bir Gemi ve Define isimli piyeslerin olduğu bildirilmiştir. Bu piyeslerin daha önce gösterildiği belirtilmiş ve yeni piyesler talep edilmiştir. 29 Eylül 1947 tarihinde, genel merkezden Halkevine 30 adet yeni piyes gönderilmiştir (BCA 490-1-0-0/918-574-2). Yine 1 Ocak 1946 tarihinden itibaren, A ve B olmak üzere iki halk dershanesi açılarak okuma yazma kursu vermeye başlanmıştır. A dershanesine 21, B dershanesine 24 olmak üzere toplamda 45 üyeye okuma yazma kursu verilmiştir. Türkçe okuma yazma kursu için, 1949 yılı birinci devresi masraflarına harcanmak üzere, genel merkez tarafından 150 lira gönderilerek halkın okur-yazarlık oranının artmasına katkıda bulunulmuştur. Açılan bu kursta 35 kişiye eğitim verilmiştir. Halkevi gerçekleştirdiği faaliyetler sayesinde bir kültür kurumu olarak çalışmalarını yapmış ve halkı bu çatı altında toplamıştır (BCA 490-1-0-0/1052-1038-2).

2.2. Tutak Halkevi

Halkevlerinin açılış yıl dönümü olan 19 Şubat 1939 tarihinde yeni açılacak Halkevi listesinde Tutak Halkevi de bulunmaktadır (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 1940, s. 53). Halkevinin açıldığı binanın Türk Hava Kurumu'na ait olduğu belgelerde belirtilmiştir (BCA 490-1-0-0/994-842-2). 19 Şubat 1939 tarihinde Pazar günü saat 15:00'da bütün memur ve halk toplandıktan sonra, radyo aracılığı ile Ankara Halkevleri açılma töreninden İstiklal Marşı ve Başvekil Refik Saydam'ın nutukları dinlenmiş, daha sonra ilçe Halkevi açılma töreninin gündüz programına geçilmiştir. Törene okul çocukları tarafından okunulan İstiklal Marşı ile başlanmış, bundan sonra milli eğitim memuru Osman Ertem'in hazırladığı Halkevlerinin gayesi, Halkevlerinin bazı maddeleri ile çalışma kollarının ödevleri açıklanmış ve Halkevi resmen açılmıştır (BCA 490-1-0-0/951-686-2).

Aynı gün saat 19:00'da ilçede Halkevinin açılması sebebiyle memur ve ilçe gençleri tarafından hazırlanan üç perdelik "Mavi Yıldırım" piyesi temsil edilmiştir. İlçedeki bütün halk ve memur bu müsamereye davet edilmiştir. Piyes başlamadan önce İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ayakta dinlenmiştir. Ayrıca gece davetlilerinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir büfe hazırlanmış, misafirlerin eğlenceli vakit geçirmelerine vesile olunmuştur. Piyes sonunda yine gençler tarafından Erzurum yöresel oyunları oynanmış, okul öğrencileri tarafından da birkaç gösteri düzenlenmiş ve "Halkevlerinin Çocuğu" adlı şiir okunarak törene son verilmiştir. Tutak Halkevi ilk açıldığında üç şube ile faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Bunlar; Spor, Köycülük ve Temsil şubeleridir (BCA 490-1-0-0/951-686-2).

1941 Yılı Tutak Halkevi İdare Heyeti şu şekildedir; Halkevi Başkanı: Nüfus Memuru Faris Orhan, İdare Heyeti: Mühâsip H.M. Memuru Süleyman Kılıç, Tapu Memuru Abdullah Erkip, Aza P.T.T. Şefi Şefik Çakın, Aza Esnaf Celal Birdal (BCA 490-1-0-0/971-753-2). 3 Şubat 1943 tarihinde yapılan seçimde, Halkevi başkanlığına Mahkeme Başkâtibi Cevat Şahin seçilmiştir. 1944 yılında Halkevi başkanlığına Şeref Saraçoğlu getirilmiştir. 1946 yılında Halkevi Başkanı Vahyettin Soysal'ın ilçeden ayrılması üzerine Başkanlığa Salim Balcı seçilmiştir. Dil ve Edebiyat şubesine İhsan Apak, Sosyal Yardım Şubesine Abdullah Öztürk ve Köycülük Şubesine Mehmet Tanış seçilmiştir (BCA 490-1-0-0/932-624-1).

Halkevinin defterleri ve kayıtlarına baktığımız zaman, aza kayıt defterine 1941 yılı itibariyle kayıtlı aza sayısı 76 olarak geçmektedir. Kütüphane kayıt listesine 259 kitap kayıt edilmiştir. İdare heyeti karar defterine de 1940 yılına ait 4 karar yazılmıştır. 1942 yılında sadece 9 aza kayıt edilmiş ve aza sayısı 85 olmuştur (BCA 490-1-0-0/994-842-2). 1945 yılında kütüphanenin bilgilerini gösteren belgede Halkevi kütüphanesine 369 adet kitap kaydedilmiştir (BCA 490-1-0-0/1043-1008-2).

1939 yılında Halkevinin açılış yılında, halkın kuruma olan ilgisini artırmak ve katılımını sağlamak için genel merkezden kitap ve piyes talep edilmiş ve genel merkezde Halkevinin isteklerine karşılık vererek piyes ve kitap göndermiştir (BCA 490-1-0-0/918-574-2). Halkevi Başkanı Süleyman Kılıç ve Nüfus Memuru Faris Orhan tarafından 1941 yılında iki konferans verilmiştir (BCA 490-1-0-0/1007-885-2). İlçe halkının günlük olaylardan habersiz kalmaması, okuma ihtiyaçlarının karşılanması ve partiye olan bağlılığın artması için Ulus Gazetesi talebinde bulunulmuştur (BCA 490-1-0-0/1241-129-2).

Spor Şubesinin faaliyetlerini artırmak ve gençlerin spor faaliyetlerine olan ilgisini çekmek için, 1943 yılında genel merkezden 20 çift kayak malzemesi talep edilmiştir (BCA 490-1-0-0/1120-85-2). 5 Ocak 1946 tarihinde gönderilen altı aylık çalışma raporunda; Sosyal Yardım Şubesi ilçe ilkokulunda bulunan on ihtiyaç sahibi çocuğa birer takım elbise yaptırmıştır. İlçede doktor olmadığı gibi en ufak ihtiyaçları bile temin edecek bir eczane bulunmadığı için sosyal yardım şubesi bu ihtiyacı gidermeye çalışmış, yoksul ve kimsesizlere aspirin ve diğer gerekli ilaçları temin etmiştir. Köycülük Şubesi, kış olması münasebetiyle köylere gidememiş ancak pazar alışverişi için ilçeye gelen köylüleri Halkevine davet etmiş ve halka samimi konuşmalarda bulunularak halkı ilgilendiren konularda aydınlatıcı bilgiler verilmiştir. Spor Şubesi ise mahalli ekipler tarafından yapılan kızaklardan istifade ederek kayak yapmış ve bu etkinliğe halkın ilgisini çekmek için faaliyetlerde bulunmuştur (BCA 490-1-0-0/981-802-2).

1947 yılındaki belgelerden anlaşıldığı üzere Halkevinde okuma yazma kursları da verilmiştir. Mayıs ayı okuma yazma kursu için bir aylık ücretin 25 lira gönderildiği görülmektedir. 1948 yılında da okuma yazma kurslarını çalışmalarını teşvik etmek ve yapılan çalışmaların sürekliliğini sağlamak amacıyla, ilk devre dört aylık öğretmen ücreti olan 100 lira ve 50 lira da kurs masrafı olmak üzere toplamda 150 lira gönderilmiştir. 1949 yılı birinci devresi için, yılbaşından Nisan ayına kadar 15 öğrencinin olduğu belirtilmektedir. Bu dönem için ayrılan 150 lira genel merkez tarafından gönderilmiştir. Yapılan bu ödemeler kurs öğretmenlerine maaş olarak verilmektedir (BCA 490-1-0-0/1052-1038-2).

Başta dönemin şartları olmak üzere, müstakil bir Halkevinin olmaması, cemiyetçi, milli duygusu ve heyecanı olmayan kişilerin görev yapmaları, ilçe merkezindeki memurlarında genellikle orta tahsilli oluşları ve daha önce bir Halkevinde çalışmamış olmaları, ilçede görev yapan kaymakamların Halkevine ilgisiz olmaları, yapılan çalışmaların devamlılığını sağlamamış ve bu yüzden Tutak Halkevi diğer Halkevleri kadar etkili faaliyet gösterememiştir (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

2.3. Doğubayazıt Halkevi

Doğubayazıt Halkevi, 22 Şubat 1941 tarihinde üç şube ile açılmıştır. Başlangıçta 100 ile 120 kişi kadar alabilecek kapasiteye sahip olan bir salonu ve sahnesi ile 3 oda olan bir binada faaliyete başlamıştır. Fakat daha sonra burası tümen komutanlığı tarafından askeri gazino olması için alınmış, odalarının biri mutfak, biri kiler diğeri de berber salonu olarak kullanılmıştır. Bina, genel kurul tarafından yemek ve oturma odası olarak kullanılmıştır. Binanın askeri gazino haline getirilmesi üzerine Halkevine, Belediye Binasında bir oda verilmiştir. Genel toplantılar için askeri gazinodaki salondan istifade edilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece Halkevi, belediye binasındaki tek odada faaliyetlerini sürdürmüştür (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

Halkevi açıldıktan sonra geçen 6-7 ay süre zarfında henüz bir idare heyetinin oluşturulmadığı ve Halkevi işlerine ilçe Kaymakamının baktığı görülmektedir (BCA 490-1-0-0/994-842-2). 1942 yılı bilgilerine göre Halkevi Başkanının Fehmi Kutlu olduğunu görmekteyiz (BCA 490-1-0-0/1120-85-2). 06/12/1944 tarihli bir yazışma belgesinde Halkevi Başkanı Hakkı Tanrıverdi, Sosyal Yardım Şube Başkanı İbrahim Yılmaz, Köycülük Kolu Başkanı Hasan Yardımcı, Spor Temsil Kolu Başkanı olarak da Şevket Dudu'nun görev yaptığı anlaşılmaktadır. 1949 yılında Halkevi Başkanı Abdullah Baydar olmuştur. Daha sonra 15/02/1950 tarihli bir başka belgede, Halkevi başkanlığına Mikail Evren'in geldiği görülmektedir (BCA 490-1-0-0/1052-1038-2). Bütün sicil kayıtları merkeze gönderilmediği için Doğubayazıt Halkevi'nin diğer başkan listelerine ulaşmamaktadır.

1941 yılı itibariyle Halkevinde bulunan kitap kayıt defterine 117 kitap kayıt edilmiştir. Ancak, kitapların tasnifi yapılmadığı için bu kitapların hangi konularda olduğu bilinmemektedir (BCA 490-1-0-0/994-842-2). 10 Aralık 1945 tarihli belgede Doğubayazıt Halkevi kütüphanesinde 467 kitap olduğu bildirilmektedir (BCA 490-1-0-0/1043-1008-2). Halkevinde çeşitli kurslar da verilmiştir. Halkevinde yapılan dikiş ve biçki kursuna katılan yirmi kız öğrenciden 17'si başarılı olarak diploma almıştır. Yapılan bu sergiler memurların ve halkın memnuniyetini kazanmıştır (BCA 490-1-0-0/1052-1038-2). Kayıt edilen aza sayısı 128'e çıkmış ve Halkevine halkın katılımını sağlamak için birkaç tane konferans verildiği belirtilmektedir. Halkevi Başkanının yazdığı belgede, bütün üyelerin üzerine düşen görevi yaptıklarını dile getirilmiş, milli kültür ve inkılâbın benimsenmesi için çaba gösterdiklerini beyan etmiştir (BCA 490-1-0-0/994-842-2).

Halkevinin açtığı okuma yazma kursları ile halkın kültürel seviyesini artırmak için çalışmalar yapılmıştır. Açılan okuma yazma kursu ile kursa katılan 60 kişinin okuma yazma öğrenilmesi sağlanmıştır. Bu okuma yazma kursu 1944 yılında; Lise mezunu Asaf Bayar ve Faik Şahin, Ortaokul mezunu İhsan Özkan ve Zeki Çakan tarafından verilmiştir. 01 Aralık 1945 tarihinden başlanarak yılsonuna kadar 50 kişiye okuma yazma kursu verilmiştir. Yine 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren 32 olan okuma yazma kursu kapasitesi 61'e çıkarılmış ve ilkokul öğretmeni Muhsin Can tarafından faaliyetlere devam edilmiştir. 1 Ocak 1950 tarihinden itibaren okuma yazma kursu çalışmaları devam etmiş, kayıt olan 33 kursiyere ilkokul öğretmenleri olan Kemal Aladağ, Servet Tımarlı ve İsa Taşkiran eğitim vermiştir (BCA 490-1-0-0/1052-1038-2).

Doğubayazıt Halkevi'nin en faal çalışan kolunun spor şubesi olduğu anlaşılmaktadır. Spor kolu faaliyetleri kapsamında Halkevi yetkilileri 1942 yılında belirlenen hedefe ulaşmak ve halkın faaliyetlere katılımını artırmak amacıyla genel merkezden spor ve avcılık faaliyetleri için gerekli olan malzemenin temin edilmesi hususunda başvuruda bulunmuş ve iki adet futbol topu istemişlerdir. Bir yıl sonra kış mevsiminin uzun sürmesi ve kar yağışının fazla olmasından dolayı avcılık ve kayak faaliyetlerinin yapılması için on iki çift kayak, on iki çift kayak ayakkabısı ve kayak elbisesi, bir çift futbol topu, on bir çift futbol ayakkabısı ve forması, bir çift voleybol topu ve bir çift de voleybol ağı Halkevi Başkanı tarafından talep edilmiştir (BCA 490-1-0-0/1120-85-2). Kış mevsiminin yaklaşması üzerine Halkevi Başkanı, spor faaliyetlerinin aksamaması için kayak malzemelerinin en kısa sürede Halkevine ulaşması için 50 adet kayak ve kayak ayakkabısının Erzurum Halkevi aracılığı ile Halkevine ulaştırılması talebinde bulunmuştur. Talep edilen miktarlar gönderilmese de Halkevine imkânlar nispetinde ihtiyaçlarına karşılık verilmiştir (BCA 490-1-0-0/1101-22-1).

CHP Genel Sekreterliği 1946 yılında Doğubayazıt Halkevi'ne satın alınan 24 futbol forma takımı (şortları ile birlikte) ve 24 futbol tozluğunun ödeneği olan 324 lira göndermiştir. Aynı yıl Halkevinin spor faaliyetlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için 30 kuruş değerinde bir futbol topu, 20 kuruş değerinde bir voleybol topu, 18 kuruş değerinde bir voleybol ağı, 20 kuruş değerinde bir hentbol topu, bir adet hava pompası, 24 adet futbol forma takımı, 24 çift tozluk ve 24 çift tekmelikten oluşan spor malzemeleri gönderilmiştir (BCA 490-1-0-0/1120-85-2).

Bulunduğu coğrafi konumdan dolayı Halkevi spor kolu etkin bir şekilde çalışmıştır. Fakat imkânlar el vermediği için bu çalışmalar kesintiye uğramıştır. Örneğin Halkevi Başkanı evin ihtiyacı olan elli çift kayak ayakkabısını merkezden temin edilmesi için yazdığı telgrafa karşılık, merkezin ancak 10 çift kayak ayakkabısı gönderdiği görülmektedir. Bazen de kayak ayakkabısı olmadığı için yapılan bu talepler karşılıksız kalmıştır (BCA 490-1-0-0/1101-22-1). Spor kolunun çalışmaları incelediğinde 19 Mayıs gibi milli bayramlarda da etkin bir şekilde çalışmalar yaptığı anlaşılmaktadır (BCA 490-1-0-0/1120-85-2).

Sonuç

Halkevlerinin incelenmeye değer kılınmasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Halkevleri, bilim kadar sanatın da toplum içinde yaygınlaşmasına öncülük etmiş kurumlardan biridir. Cumhuriyet ideolojisinin sorunlara çözüm bulma çabalarının düşünsel merkezi olmasından dolayı modern Türkiye'nin yeni yapısının halka ulaştırıldığı merkez konumundadır. Bahse konu olan kurumlar, yeni ideoloji ve yönetim yapısının topluma kök salan temellerinin oluşturulmasında önemli bir misyon taşıyıcılığı görevini üstlenmişlerdir. Bununla birlikte sosyal ve kültürel bir örgütlenmenin öncüsü olarak ortaya çıkmıştır. Halkevlerini kültür alanında büyük bir devrimin aracı olarak nitelendirebiliriz. Bu kurumlar cumhuriyet inkılabının kültürel ortamını ve yeni rejimin gayesini anlamak açısından da büyük önem arz etmektedirler. Bundan dolayı Halkevleri faaliyet gösterdikleri 1932-1951 yılları arasında toplumsal ve kültürel kalkınmanın mihenk taşı olarak kabul edilmektedir.

Ağrı ilçe Halkevleri teşkilatları cumhuriyetin getirdiği değerlerin bölgede yayılması ve yaşatılması konusunda, bünyesinde açtığı şubelerin başlattığı kurslarla halkın eğitimine ağırlık vermiştir. Aynı zamanda okul çağı dışında kalan ve halkın büyük çoğunluğunun Kürtçe konuştuğu Ağrı merkez ve ilçelerinde açılan okuma yazma kursları aracılığıyla Türkçe'nin öğrenilmesi ve konuşulması faaliyetlerinde Halkevleri önemli çalışmalar sergilemiştir. Bu kurumlar ilçelerde halkın kaynaşmasına ve kültürel olarak gelişmesine aracı olmuşlardır. Bu doğrultuda Ağrı'da üç ilçe Halkevi teşkilatları mevcut imkânlar dahilinde çeşitli organizasyonlarla halkın kaynaşmasına katkı sağlamıştır. Ancak ekonomik imkânların yetersiz olmasından dolayı istenilen faaliyetler tam olarak gerçekleştirilememiştir. Bu durumun yaşanmasında sadece ekonomik yetersizlik etki etmemiş, aynı zamanda bölgenin merkeze uzak olması ve iklim ve coğrafi şartlarda etkili olmuştur. Bütün bunlara rağmen dönemin olağanüstü koşulları dikkate alındığı takdirde bu bölgede faaliyet gösteren kültür yuvalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Kaynakça**1. Arşiv Belgeleri**

Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA 490-1-0-0/2-9-1.

BCA 490-1-0-0/3-12-3.

BCA 490-1-0-0/918-574-2.

BCA 490-1-0-0/932-624-1.

BCA 490-1-0-0/951-686-2.

BCA 490-1-0-0/971-753-2.

BCA 490-1-0-0/981-802-2.

BCA 490-1-0-0/994-842-2.

BCA 490-1-0-0/1007-885-2.

BCA 490-1-0-0/1043-1008-2.

BCA 490-1-0-0/1052-1038-2.

BCA 490-1-0-0/1101-22-1.

BCA 490-1-0-0/1120-85-2.

BCA 490-1-0-0/1241-129-2.

2. Resmi Yayınlar

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin Fırka Teşkilâtına Umumi Tebligatından Halkevlerini Alâkadar Eden Kısım, (1934). İkinci Kanun 1934'ten Haziran 1934 Sonuna Kadar, C.4, Hakimiyeti Milliye Matbaası.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, (1940). İkinci Kanun 1939'dan 30 Haziran 1939 Tarihine Kadar, C. 14, Zerbamat Basımevi.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, (1932). Hakimiyeti Milliye Matbaası.

CHP Halkevleri-Halkodaları 1932-1942, (1943). Alaeddin Kral Basımevi.

CHP Halkevleri 1940, (1940). Ulusal Matbaa.

3. Telif ve Tetkik Eserler

Ahmad, F. (2014). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Kaynak Yayınları.

Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6 (23), 261-281.

Aydın, H. (2018). Ağrı Halkevi ve Tarihsel Gelişimi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (3), 1483-1496.

Baltacıoğlu, İ. H. (1950). *Halkınevi*. Ulus Basımevi.

Çavdar, T. (2008). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*. İmge Kitabevi.

Çeçen, A. (2018). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. Tarihçi Kitapevi.

Erdal, İ. (2013). *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*. Siyasal Kitabevi.

Girgin, O. (2020). Türk Modernleşmesini Kavramsal Olarak Çözümlemeye Yönelik Bir Tartışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 227-246.

- Karadağ, N. (1988). 1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 8 (8), 135-177.
- Karaömerlioğlu, M. A. (1998). The People's Houses and The Cult of The Peasant in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 34 (4). 67-91.
- Kardaş, A. (2014). Cumhuriyet Dönemi'nde Bir Modernleşme Hareketi Olarak Siirt Halkevleri ve Halkodaları (1934-1951). *Turkish Studies*, 4 (7). 411-444.
- Karpat, K. H. (1963). The People's Houses in Turkey: Establishment and Growth. *The Middle East Journal*, 17 (1/2), 55-67.
- Kili, S. (1983). *Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1940). Halkevlerinin İçtimai Rolü. *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 14 (84), 432-433.
- Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Metin Kıratlı (çev.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Obuz, Ö. (2015). Halkevlerinin Kapatılmasının Türk Basımında Yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VIII (41), 495-515.
- Olgun, K. (2019). *Türkiye'de Halkevleri Gerçeği: Teftiş Raporları Işığında Birinci Yılında Halkevleri (Halkevleri ve Kocaeli Halkevi Örneği)*. İksad Yayınevi.
- Oral, M. (2002). Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18(53), 499-527.
- Özer, İ. (2011). Halkevlerinin Milli Birliği Sağlama Yolundaki Faaliyetleri (1932-1950). *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 251-263.
- Sertel, S. (2013). Tunceli'de Açılan Halkevleri ve Halkodaları (1937-1951). *Tarih Okulu Dergisi*, (XV), 205-260.
- Taşdemir, S. (2009). Tek Parti Yönetiminde Merzifon Halkevi. *CTAD*, (10), 51-70.
- Tekinsoy, B. (2022). Halk Eğitiminin Taşra Uygulamalarına Bir Örnek: Çorum Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Faaliyetleri. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 49-65.
- Toksoy, N. (2007). *Halkevleri: Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*. Orion Yayınevi.
- Tunç, B. (2018). *Ağrı Halkevleri (1934-1951)*. Eğitim Yayınevi.
- Türkmen, İ. (2013). *Kastamonu Halkevi ve Türkiye'nin Modernleşme Sürecine Katkıları (1932-1951)*. Berikan Yayınevi.
- Uluskan, S. B. (2010). *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ünal, K. (1940). Milli Şef ve Halkevleri. *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 14 (83), 387-395.
- Yeşilkaya, N. G. (1999). *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*. İletişim Yayınları.
- Zeyrek, Ş. (2006). *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları*. Anı Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2010). *Modernleşen Türkiye Tarihi*. İletişim Yayınları.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.